

Marko
Crnković

Mesečne zgodbe

JANUAR

Najprej preštejemo zlate zvezdice na odvitem darilnem papirju. Darila postavimo v različne kote stanovanja in večkrat na dan preverimo, ali so še vedno tam. Priporočljivo je, da jih ta mesec še ne uporabljamo; čakati moramo tako dolgo, da postane želja po njih res nevzdržna. Če je zelo mrz in veliko snega, se smučamo po mestu in obmetavamo s kepami pse ter avtomobile. V avtobusu se vozimo obvezno s čim večjo ledeno kocko pod pazduho. Če nas kdo vpraša, zakaj to počnemo, se mu v odgovor samo skrivnostno nasmehujemo in rečemo, da bo že zvedel, ko pride pomlad. Ta, naslednji letni čas moramo že zdaj nestrno pričakovati, ne da bi pri tem pozabili, da je pač zima in da tudi nič drugega ne more biti. V tem času ne poslušamo glasbe, ker se zvok širi prepočasi, poleg tega pa bi nas še bolj zeblo v ušesa. Če komu zdrsne na zaledeneli luži ali zglajenem snegu, se mu naglas nesramno posmehujemo. Ko ves ogorčen reče, da to ni nič smešnega, odgovorimo, da je pri zimi najbolj smešno to, da ljudje padajo na zaledenelih lužah. Potem mu prijazno pomagamo vstati, ga peljemo na kozarec kuhanega vina in z njim sklenemo prijateljstvo. Ljubimo se zelo poredkoma, zato pa se ob večerih toliko več gledamo in nič ne govorimo. Če imamo mačko, jo božamo. Veliko tudi beremo: časopise v jezikih, ki jih ne razumemo, stare kuharske knjige, predvsem pa napete romane. Poezija ni primerna. Ta mesec tudi ne gledamo televizije.

FEBRUAR

Tega meseca ne maramo: toda svoje nenaklonjenosti do njega kljub vsemu ne izražamo preveč ostro in jezljivo, temveč le v šali in kakor brezbrizno, kadar v trgovini srečamo kakšnega soseda in z njim na hitro pokramljamo. Res zoprn mesec, kajne, rečemo, ali kaj podobnega. Neod-

ločnosti vremena, ki niha med polovičarskimi otoplitvami in posmehljivimi navali mraza, se izogibamo tako, da čimmanj hodimo iz hiše in da čimveč sanjamo o pomladi v umetno stopnjevanem zimskem razpoloženju, ki si ga po svojem okusu ustvarimo doma. Pomembno februarско opravilo – seveda le takrat, kadar je leto prestopno – je razbijanje posode in razne steklenine, s katerim pospešujemo razbijanje ledu v naravi oziroma konec zime. Iz omar in s polic vzamemo vse krožnike, vse kavne in čajne servise, kozarce vseh vrst, vaze, skledе in drugo posodje, skratka, vse, kar je lomljivo, naj bo steklo, kristal, keramika ali porcelan, in pomečemo na tla. Črepinj ne smemo pomesti, ampak si med njimi utiramo gazi in pri tem vsaj en teden preklinjamo nad neredom. Nič prej kot devetindvajsetega februarja vse lepo pometemo in se odpravimo po nakupih: kupimo vse, kar smo razbili, toda drugačno kot prej. Žaluzije imamo ves mesec spuščene; tudi oken ne odpiramo. Ur ne navijamo. Če se moramo februarja za dlje časa odpraviti zdoma po neodložljivih opravkih, se po nepotrebnem ne spuščamo v pogovor s pripadnikom nasprotnega spola: ženske trdijo, da naj bo raje še zima, moški pa, da raje že pomlad – prepir bo neizogiben. Doma smo ves mesec spolno vzdržni. Delamo se, kot da smo skregani, čeprav si tu in tam naskrivaj pomežiknemo. Vse oblike kulturnega delovanja razen občasnega listanja knjig ali gledanja reklam so izključene.

MAREC

Tudi ta mesec ni kdo ve kaj, toda glede na februarske travme v svojem zavračanju nismo več dosledni. Priljubljena marčevska oblika kratkočasenja je opazovanje dimnikov: zmaga udeleženeц, ki opazi najbolj grdega; o tem presodi tisti, ki v igri ne sodeluje. To je tudi čas, da natančno pregledamo naše knjižne zbirke: slabe knjige izločimo in pomečemo skoz okno. Vsakemu mimoidočemu, ki pobere kakšno knjigo, vržemo za nameček še pest drobiža. Hodimo tudi v knjigarne, da nakupimo in nakrademo druge knjige, seveda znatno več, kot smo se jih znebili. Če imamo otroke, jih učimo peti, če pa peti ne znamo, jih učimo pisati. Ker je marec sam po sebi zelo dolgočasen mesec, se nam ne ljubi preveč brati, niti lahkotnejšega čtiva ne. Zato veliko hodimo v kino, doma pa predvsem poslušamo glasbo. Ugotovljamo, ali je začetek pomladi res takšen, kot smo si ga februarja predstavljali: če ni, si moramo dobro zapomniti, kaj je drugače, da vemo za prihodnje leto, če pa je, potem o pomladi – tisti pravi pomladi – sanjarimo naprej. Če zapade sneg, se nemudoma odpravimo kam v hribe, kjer ga je še veliko; tam nas ne bo motil. Na prvi pomladanski dan se pošteno napijemo in še pozno zvečer razgrajamo po ulicah; če kdo kaj pripomni, ga resno pogledamo in opozorimo, da je lepo, če tako počastimo spomin na zimo. V primeru, da zagledamo metulja, brž odvrnemo pogled: metulji niso za to, da bi jih gledali, temveč lovili in zbirali. Ker pa marca metuljnice še ne nosimo s seboj, tako iz tega ne bo nič.

APRIL

Prvega aprila navsezgodaj odpremo sezono vožnje z biciklom. Že konec marca ga skrbno očistimo in popravimo za to slovesno priložnost. Takoj ob sončnem vzhodu oddrvimo zdoma in se vrnemo komaj zvečer. Vozimo se kjerkoli, tako rekoč povsod: tudi po pločnikih v največji možni gneči, to izkoriščamo za strašenje ljudi s tem, da jim pozvonimo tik za hrbtom. Tega dne obiščemo vse tiste, ki jih čez zimo nismo videli. Če se s kom spremo, potem je najbolje, da to storimo že aprila: kdo ve zakaj je poleg septembra to edini mesec, ko prepire lahko pozabimo. Poleg tega je tudi primeren za sklepanje prijateljstva in razvijanje človekove omike – to je mesec kulturnega pluralizma. Aprila smo izredno dovzetni tudi za vse tiste knjige, ki jih sicer ne bi nikdar vzeli v roke. Tako eni beremo kriminalke ali celo hodimo gledat pornografske filme, drugi pa se navdušujemo za filozofske razprave in opere. Celó poezijo je mogoče brati z navdušenjem, čeprav najbrž le romantično. Nenasitno ližemo sladoleđ, tudi če imamo vneto grlo; naša strast za to sladico včasih seže tako daleč, da vsem ljudem, ki so se po naključju v tistem hipu znašli v slaščičarni, kupimo vsaj dve kepici čokoladnega. Veliko tudi kadimo in pijemo. Kdor je nad pomladjo, takšno, kakršna se je razvila, razočaran, naj se zapre v samoto in globoko premisli, ali so kriva njegova pričakovanja ali pa pomlad sama. Če spoznamo svojo zmoto, je prav, da jo aprila, ker v tem času poraz najlaže prenesemo. Dežnika nalašč ne nosimo s seboj. V ljubezni smo zmerni zaradi stvari, ki se bodo dogajale maja.

MAJ

Maj je mesec ljubezni: vseh enaintrideset dni ne počnemo nič drugega, kot da se predajamo ljubezni. Iz hiše, razen v najbolj nujnih primerih, ne hodimo. Tudi iz postelje, ki postane maja tako rekoč naš edini dom, vstajamo le takrat, kadar se nam zahoče ljubezni v katerem drugem kotu. Ljubezen se silovito razmahne v vseh svojih različicah, od najviharnejših, a zrelo poduhovljenih strasti, ki so jih zmožni le tisti, ki se ne menijo za nič drugega kot za ljubezen, pa do pootročenih poskusov razvrata ostarelih kreatur, omadeževanih s svojo jalovo pohoto. V teh majskih dnevih se nam bo zdelo čudovito čisto vse, naj se nam na področju ljubezni pripeti karkoli: povsem običajno ljubljenje, razdevičenje, prešuštvo, incest, prvi spolni stik z istim ali drugim spolom in vse mogoče spolne variante, kar si jih lahko zamišljamo – vse je prevlečeno s tanko plastjo dišečega laka ljubezni, ki zglati vse površine in zapolni vse špranje. Prvih deset dni maja se zaljubimo vsak dan trikrat, drugih deset dni po šestkrat, tretjih pa devetkrat: ljubezen je treba zmeraj stopnjevati, drugače ni nič. Enaintridesetega maja se zaljubimo le enkrat, zato pa temu primerno bolj strastno. Popolnoma vseeno je, ali se zaljublamo v različne osebe ali v eno samo; vsak bo že presodil zase. Kdor začuti, da ne dohaja tempa, naj vmes en dan počiva: nenehoma sloni

na oknu in zmerja mimoidoče ter z zračno puško strelja male živali. Če smo impotentni, zamorjeni, razočarani ali moralno nesproščeni, potem v tem času beremo ljubezensko liriko, v hujših primerih pa erotične romane. Ko je luna polna, se ne glede na vreme ljubimo v naravi.

JUNIJ

Junij je mesec, ko nam niti malo ni jasno, kaj se okrog nas dogaja: kljub temu da se naša majska ljubezenska vnema zmanjša na običajno mero, je njen vpliv na sicer zmerno junijsko življenje usoden. Vse, kar počnemo, počnemo v nekakšni zamaknjenosti, ki se je do kresne noči še ne zavedamo. Naše misli, zaznave, čustva, razmišljanja, refleksi in nagoni so spremenjeni tako, da glede na normalno stanje predstavljajo svoje lastno nasprotje. Če recimo na prehodu za pešce opazimo nebogljenega starčka, porečemo sami pri sebi, glej, tak lep mladenič, pa je že tako zdrav. In namesto da bi ta misel v nas zbudila občudovanje, nam zbudi sočutje: starčka oziroma mladeniča primemo pod roko in ga varno popeljemo čez cesto med drvečimi avtomobili. Tako vidimo, da je nazadnje vendarle tako, kot mora biti, le da dobi spricho nedoumljivega posredništva sprevrženosti vse skupaj še poseben čar. Kadar se nam junija zahoče ljubiti, v skladu s takim življenjem prestrašeni zbežimo od ljubljene osebe. Ko nas ta oseba v navalu besa zaradi našega ravnanja nežno tolaži, se v silnem strahu proti njej borimo kot proti sovražniku, s katerim pa se v resnici ljubimo. Na koncu, v trenutku najvišje slasti, ko smo od groze že napol mrtvi, v skrajnem obupu ugotovimo, da nam je zelo lepo in da smo srečni. In tako naprej. Po kresni noči, ko se teh nenavadnih miselnih procesov že zavedamo in ni več tako zanimivo, preizkušamo vpliv spremenjenega mišljenja, čustvovanja in zaznavanja na naš odnos do umetnosti; za razliko od življenja, kjer je na koncu zmeraj vse enako, čeprav sicer drugače poteka, je v umetnosti obratno: vse ostane, kakor je, konec pa se spremeni. Razen v glasbi, seveda. Junija kadimo izključno cigarete brez filtra in pijemo neobdavnene žgane pijače.

JULIJ

Glede na to, da je ta mesec tako vroč in strasten, je naše obnašanje zato tem bolj umirjeno in hladnokrvno. Julija nas ne sme nič presenetiti, če pa že, potem nikakor ne smemo pokazati svojega presenečenja ali tudi vznemirjenja. Brezbrižnost je boljša od vsake goste sence ali mrzlega tolmuna. Če vidimo človeka, ki se bodisi upravičeno ali neupravičeno razburja, se z njim spustimo v ciničen pogovor in njegovo jezo stopnjujemo tako daleč, da popolnoma izgubi razsodnost; in ko začne jecljati, osramočen utihne. Njegovo skrušeno opravičevanje prezirljivo preslišimo. To je obe-

nem tudi čas, ko se oblačimo še posebej elegantno, zlasti ob večerih, če posedamo po vrtovih in se pomenkujemo s prijatelji; neugledno, neokusno ali neprimerno oblečene julija ignoriramo. Športna oblačila odobravamo samo za vožnjo z biciklom, a še to le takrat, kadar na pohajkovalu poslušamo lahkotnejšo glasbo. Na plažo pridemo v dolgih hlačah, v srajci, s kravato, slamnikom in v platnenih čevljih, obutih čez tanke nogavice, ter sedé na stopnicah pomola – na katere položimo čist robec – zbudimo pozornost s tem, da dolge ure čez večno spreminjajočo se pokrajino valov zamišljeno strmimo v neskončnost. Če nas kdo nadleguje, ga brezobzirno pahnemo v morje. Kopamo se seveda ne – je preveč banalno. Iskanje sence ali kakršnekoli druge požitve je nevredno naše vzvišenosti. Beremo le v primeru, če imamo sončna očala; pretiranega bleščanja beline listov ne prenašamo. Več branja si sicer privoščimo le ob nedeljskih večerih; najprimernejše čtivo so avtobiografije in biografije, literarne kritike in potopisi, ker so – posebej proti koncu meseca – edini, ki lahko prebijejo led naše julijske brezbriznosti in s tem plodno prispevajo k dobremu intelektualnemu počutju. Ta mesec ne kadimo. Potovanja na daljše razdalje odpadejo.

AVGUST

Avgust je mesec vsestranske otopelosti. Vročina nikakor noče poje-njati, zato neusmiljeno in dokončno otopi našo voljo, vse telesne in duševne sposobnosti, zlasti pa čustva. Edina tolažba, ki smo je lahko deležni glede tega, je trdna prepričanost, da bo že prvega septembra vse drugače. Zaskrb-ljenost je odveč, saj se je že neštetokrat izkazalo, da je prvi september neizpodbiten dan, ko se prerode vse življenjske sile, ki avgusta skoraj docela zamrejo. V tem času res nismo vredni, da živimo: po svetu se plazimo kakor bršljan, strmimo v prazno, nismo za nobeno rabo, niti zadremati se nam ne ljubi. Še sreča, da smo vsi takšni, sicer bi nastajali tragični konflikti. Avgusta smo zmožni brez besed in zanimanja opazovati agonijo človeka, ki se utaplja, ne da bi pri tem pomislili na kaj drugega kot na dejstvo, za nas osupljivo, da je nesrečnik zbral toliko volje, da se je šel kopat in da se sploh bori za svoje življenje. Kakorkoli, edina dobra avgu-stovska stvar – poleg te, da mesec pač mine – je neka nenavadna, toda dobrodošla olajševalna okoliščina: vsako dejanje, ki bi ga opravili avgusta – če bi z nadčloveškimi naporji morda le zbrali dovolj volje in odločnosti – bi bilo bodisi slabo bodisi nekoristno. Takó je veliko bolje, da ne storimo ničesar. In tudi zgoditi se ne more nič: avgusta čas stoji, čeprav ure, tiste, ki jih ni treba navijati, tečejo normalno. Kot sedanost je ta mesec neškodljiv ali v najslabšem primeru dolgočasen; kot preteklost, četudi v spominu še ves živ, smešen; kot prihodnost, konec julija, ko se zavemo, da je tik pred nami, malce strašljiv. Sicer pa, kot rečeno, ni razloga za paniko. Stripi, leksikoni, horoskopi, reklame, video – če so na dosegu roke.

SEPTEMBER

Ko se prvega septembra zbudimo čudovito prerojeni, da se kar ne moremo prepoznati, je naša prva misel ta, da je treba čimprej storiti kakšno dobro delo. Če nismo preveč domiselni, ves dan delimo miloščino siromakom, otrokom, žalostnim, ker morajo spet v šolo, bonbone, pijancem pa plačujemo dvojne vinjake. V nasprotnem primeru ostanemo doma in v enem zamahu preberemo svojo najljubšo knjigo. Priljubljena septembrska oblika preživljanja prostega časa je obiskovanje koncertov in gledaliških predstav. To nagnjenje je verjetno posledica za ta čas značilnega duševnega stanja, v katerem se navdušujemo za vse bežno, minljivo, neproblematično in površinsko. September je čas sproščenega in uživaškega spreletavanja od cveta do cveta, ki pa mu na področju kulture in umetnosti vseeno ne smemo odrekati resnične vrednosti tako kot tudi na področju ljubezni in vsakdanjih opravil ne poglobljenih čustev oziroma izbranega okusa. Hodimo na sprehode, včasih celo na izlet v hribe, drugič pa spet v turško kopel ali na partijo tenisa, za katerega si moramo obvezno izmisliti nova pravila. Septembra ljubimo tiho in mirno, zato pa tem bolj zvesto in plemenito. Vsi smo prepolni zaupanja in naklonjenosti, tudi do neznancev, ne le do tistih, ki jih poznamo ali imamo radi. Septembra smo dobri ljudje; vsi se imamo še bolj radi ali pa prav zdaj sklepamo premirja, pozabljamo zamere in začenjamo ljubiti. Ta mesec je za poroko ali za spočetje otroka najboljši. Beremo, gledamo in poslušamo vse, kar se nam ponudi: pred dobrimi stvarmi odbravajoče, a zato še bolj pomenljivo, z nasmehom prikimamo, pred slabimi pa otroško začudeni prizanesljivo obmolknemo. Zemljevidi daljnih krajev, stare gravure in kovanci, nagačene živali, porumenele fotografije naših prednikov, almanahi, vse to, kar zbuja misel na preteklost in nas zvečer zaziblje v sanje o prihodnosti.

OKTOBER

To je zelo žalosten mesec, najbolj žalosten od vseh. Če se k melanholiji nagibamo že po naravi, bomo oktobra imeli težave: naša siceršnja tiha žalost bo stopnjevana do neslutelih mejá, to pa nas mora nujno zapeljati v odljudnost, zoprno zagrenjenost, spontano morbidnost – vendar brez razloga – in v skrajnih primerih celo v samomor. Edino, kar lahko proti tej nezadržno naraščajoči melanholiji storimo, je to, da se prostovoljno podvržemo nekaj krepkim elektrošokom; to nas vedno strezni. Če pa nam je žalost sicer tuja, potem moramo storiti vse, da bomo ta mesec vsaj malo žalostni. Ustvariti umetno žalost in jo postaviti na mesto naravne ni lahka stvar, toda kljub temu je naša dolžnost, da se potrudimo. Na primer: kupimo kar se da starega in neozdravljivo betežnega konja ali psa, za katerega smo trdno prepričani, da novembra ne bo dočakal. Ko nesrečna žival klavrno pogine, se oblečemo v črno ter z videzom največje užaloščenosti hodimo po mestu in znancem razlagamo, kakšno gorje nas je zadelo.

Vsak dan pozorno preberemo osmrtnice v časnikih in ugibamo o življenjskih zgodbah rajnikov in žalujočih. Sprehajamo se po pokopališčih in iščemo najmlajše in najstarejše pokojnike. Doma v vseh prostorih prižigamo sveče, razen tam, kjer se ljubimo: za to je potrebna čim močnejša razsvetljava. Seveda tudi beremo ob sveči, eni ali tudi več. Oktobra imamo najraje črni roman, časopisne nekrologe, epitafe, grozljivke, pogrebne koračnice in nagrobne govore. Če začutimo, da to umetno ustvarjeno občutje žalosti začenja na nas vplivati preveč zares, vzamemo nekaj uspavalnih tablet in se pošteno naspimo. Sanje ne pridejo v poštev. Ko se zbudimo, gremo v mestni park pometat suho listje. Proti koncu meseca tudi pletemo: šale, kape, rokavice.

NOVEMBER

Že takoj v začetku meseca se začnemo pripravljati na zimo. To pravzaprav niso priprave v dobesednem pomenu, ampak že čisto pravo zimsko življenje. Prvega novembra razglasimo prihod zime in se odslej – ne glede na dejanske podnebne in druge okoliščine – obnašamo tako, kot da je zunaj kdo ve koliko pod ničlo, da piha leden veter in da so nas od sveta odrezali neprehodni zameti. Po mestu hodimo oblečeni v najtoplejša oblačila, kar jih premoremo, v rokah pa nosimo lopato za kidanje snega ter vrečko s peskom ali soljo za posipavanje. Če srečamo znanca, rečemo takoj, še preden se začudi, kakšna huda zima da je. In kaj šele bo, zaskrbljeno zavzdihnemo, saj se je komaj začela. Nato se brž poslovimo z izgovorom, da se nam mudi v trgovino po snežne krplje in dereze. Če pa sneg res že zapade, se iskreno razveselimo odjuge, vendar ostanemo doma. Razumljivo je, da kolesa svojega avta kljub prepovedi opremimo z verigami; dovolj je, da so montirane, čutudi stoji avto v garaži. Kadar se spusti megla, nosimo s seboj priročno baterijo in svetimo ljudem v oči. Dobro je, če novoletna darila kupimo že ta mesec; decembra bo veliko drugega dela. Kar zadeva umetnost, smo novembra skrajno izbirčni. Zlasti v literaturi nas je redkokatero delo sposobno zadovoljiti; vse, kar ni resnično genialno, z mešanico prezira in naveličanosti odložimo že po nekaj straneh. Če nas kdo vpraša, zakaj se nam to in to zdi slabo, mu nestrpnostno odgovorimo, da je pač zanič in da mu natančnejših obrazložitvev nismo dolžni dajati. Tudi sicer se – iz gole objestnosti – obnašamo precej ošabno. In če po naključju preberemo kaj res dobrega, poskrbimo, da čimveč ljudi prepričamo, kako je knjiga grozno slaba: tako bomo lahko uživali to redko zadovoljstvo maloštevilnih izbranih občudovalcev. Čez teden po malem pijemo, ob vikendih kadimo. Na televiziji gledamo samo košarko.

DECEMBER

December je mesec literarne ustvarjalnosti. Poezije in dramatike – vsi vemo, zakaj – seveda ne pišemo. Tako nam preostanejo samo še zgodbe.

Ustvarjamo jih tako, da si jih najprej izmislimo, jih nato zapišemo – bodisi na papir bodisi na nosilce slike ali zvoka – in nazadnje začnemo uresničevati. Ni pomembno, ali jih uresničimo – doživimo – mi sami ali kdo drug: važno je le to, da si izmislimo tako zgodbo, ki še ni bila doživeta, in da si takoj zatem, ko jo doživimo, spet izmislimo novo. Zakaj zgodbe je konec takrat, ko jo doživimo. Zgodb, ki smo jih že doživeli ali jih je doživel kdo drug, končanih zgodb torej, še zlasti, če si jih nismo izmislili sami, ne zapisujemo. Pri tem pazimo tudi na to, da si zmeraj izmislimo takšne zgodbe, ki jih lahko doživimo. Tiste, ki jih ne moremo doživeti, postanejo večne; ker lahko te le gledamo od zunaj, nam ne pomenijo nič: zgodbe morajo biti doživete in s tem slej ko prej končane. Večne zgodbe so povsem odveč. Vse, kar potrebujemo, so zgodbe, ki bodo minljive, takšne z začetkom, sredino in koncem, takšne, ki si jih bomo večno izmišljali, zapisovali in doživljali, zgodbe, ki bodo edini vir užitka: edino, kar bo takšno, kot bomo hoteli sami. Zgodbe si izmišljamo zjutraj, opoldne in zvečer, v gugalnem stolu, ob zakurjenem kaminu. To je vse, kar ta mesec počnemo. Proti koncu si odtrgamo vsaj toliko časa, da zavijemo darila in pripravimo vse potrebno za prihod novega leta. Kakorkoli, do silvestrovega morajo biti nove zgodbe že zapisane. Enaintridesetega tako ne delamo nič: brez cilja hodimo po stanovanju in opazujemo, kako se končuje staro leto. Sem pa tja se nasmehujemo. Tik pred polnočjo le še prisluškujemo tiktakanju ure, nato pa svojim dragim voščimo srečno novo zgodbo in odvijemo darila.